

Tóth Sándor PhS

BRONZBA ÖNTÖTT TÖRTÉNELEM

Szoborcsoport Attila nagy királyról Tulln osztrák városban

Megállt a történelem a Duna parton és bronzba öltöztette Attilát a hunok nagy királyát és azt a régi korok epizódját, mikor párját, a legendás Krimhildát (Ildikót) először megpillantotta. Az esemény az ausztriai Tulln városában látható a fővárostól 20 km-re, nyugatra. A monumentális szoborcsoport a Duna parti gáton, a Nibelungen téren áll. A lenyűgöző kilenc alakos művészeti alkotás a hunkori történelem legendás korába repít. A kelet felől közelítő Attila mögött, a társuralkodó Buda halad. Utánuk a Berni Detre (Dietrich von Bern) és Gibich hercegek következnek. Ők Attila udvarában vendégeskedő germán uraságok. A sort Csaba királyfi a hun trónörökös zárja. Nyugat felől szembe érkezik Krimhilda és kísérete, Rüdiger von Bechelaren őrgóf vezetésével. Mellettük a szökőkút vízfátyola lapoz a Nibelungok énekének ősi eposzában. A bronz könyv soraiban olvasható, hogy Attila idejében itt volt Németország és Magyarország határa. A kicsinyített magyarzó szoboralakok alatt a felirat német nyelven Etzel könig, Bleda, Kriemhild, Rüdiger, illetve magyarul is fel van írva Attila és Buda királyok neve.

Értésére adva a világnak, hogy a németek, osztrákok, a magyarokat természetesen a hunok utódjainak fogadják el. A szoborcsoportot Mihail Nogin orosz szobrászművész alkotta. A mű 2005-ben lett felavatva. Az alakok igen hitelesen tükrözik a hunok turáni arcvonásait, és viseletüket. A művész kiválóan álmódta meg a hun királyok nemes tekintetét, barátságtól és értelemről sugárzó mosolyukat. A tiszta erkölcs, az uralkodói elegancia a méltóságteljes királyi megjelenítés, telitalálat. Nogin tanulmányozva a hunok történelmét és kultúráját átérezte, hogy a mű igazságot szolgáltathat a hamisan vádolt, gonosz Isten ostorának megbélyegzett Hun Birodalom királyának. A mű Attilája kegyes, művelt a valóságot reálisan ábrázoló történelmi alkotás. Nem az ellenség kutyafejű, barbár, zsarnoka, ahogyan sokszor megvádolták. Nem a párizsi Pantheon freskójának dicstelen vérszomjas hódítója. Vagy a Szent Leó templom diadalívén látható fékezhetetlen kegyetlen hadvezér, aki a Róma megmentésére kiálló Leó pápára kivont kardjával rohan lovával. Az alkotás baráti gesztus, kézfogás, a megbékélés, az igazság jelképe. A

nagyszerű mű alkotója, Fadrusz János és Kisfaludi Strobl Zsigmond műveihez hasonló stílusban a valósághoz hűen dolgozott. A realista ábrázolás a történelmi művek esetében lélegzetelállítóan szépet tud létrehozni a látottak alapján. Köszönet a művet megrendelő germán utódoknak, köszönet Mihail Nogin mesternek a nagyszerű alkotásért, hogy Európa közepén újra felragyoghatott a turáni igazság mosolya.

A Nibelung-ének szerint Attila Tullnban fogadta Krimhildet, aki hajón érkezett Passauból kíséretével. Ez az epizód határozta meg a szoborcsoport helyét századunkban.

*Van egy város a Duna mentén, Osterlandban,
a neve, mint Krimhild megtudta, Tulna,
sok ismeretlen szokással, amilyet sose látott,
nagy tömeg fogadta ott szívére bánat szállt.
Etzet előtt lovascsapat haladt,
nemes, nagy, gazdag udvari társaság.
jó huszonnégy herceg, nemesek, hatalmasak,
hogy úrnőjüket lássák, egyébre sem vágytak,
Két messze földön ismert, gazdag herceg,
haladt a hölgy oldalán, ruháját hordozván,
amikor Etzel király elébe ment,
s ő a nemes fejedelmet csókkal üdvözölte*

A Nibelungok – éneke nem egy szerzőtől származik. Népdalokból keletkezett, melyet az idők folyamán fűztek egy csokorba. Az alapdalok is több mondatkörhöz tartoznak. A művet Passauban írták a XI. században, majd később „Der Nibelunge Not” címen szerkesztették egybe. A középkorban igen népszerű, kedvelt eposz volt, majd lassan feledésbe merült. Jacob Hermann Obereit voralbergi orvos 1755-ben fedezte fel újra egy grófi könyvtárban megtalálva. A Nibelung-ének a germán nemzeti érzés feltámadását jelentette, pedig a burgundokról és a hun őseinkről szól.

Az eposz három fő részből áll:

1. A Nibelung-ének, Sigfrid legendája. A monda hőse Sigfrid, legyőzte a kőd fiait a nibelungokat, Günther burgundi király nővérének, Krimhildnek kezét nyeri jutalmul. Ám sógornője Brumhild bosszút forral és Haggennel megöleti Sigfridet. Krimhild ezért sógornője ellen fordul, hogy elégtételt vegyen férje halála miatt. A történetről Wagner opera művet írt.

2. A német nemzeti eposz második része Attiláról, és a hunokról szól. A mű alaptémája Attila és Krimhild házassága. Sigfrid gyilkosait Attila elfoghatja és Etzelburgba szállíttatja. Itt az eposz szerint a főbűnöst Hagent, Attila saját kezűleg öli meg.

3. Ez a kevésbé ismert mű a Klage, magyarul Sirató. A Siratóban Attila és Detre siratja az el-esett hősokeket. Az éneket Pilgrin (971-991) passauai püspök jegyeztette le, Géza fejedelem udvarában. A történetet a fejedelmi udvar regősei énekelték a hunok dicső tetteiről. A hunok és burgundok harca felkelthette a németek érdeklődését, hiszen róluk is szóltak az ősi eposzok. A germán népek egységbe tömörítésének első indítatása Attila nevéhez fűződik. Ezt jól tudták a németek, hiszen mint a hun király egykori alattvalói tisztelettel és félelemmel viseltettek iránta. Attila volt az első, aki egységbe szólította Európa népeit, a rabszolgatartó kegyetlen Római Birodalmak ellen. A hun király szövetségesei megtarthatták önrendelkezési jogaikat, szabadon élhettek, kereskedhettek, választhattak maguknak vezetőket és ugyanolyan jogokkal rendelkeztek, mint a hun alattvalók. Kötelességük volt viszont a hunok mellett katonai erejüket felsorakoztatni, adót fizetni, és a rájuk vonatkozó törvényeket betartani.

A több nyelven is jól beszélő Attilát, a hadvezért, a diplomatát Thuróczy János a XV. században „A magyarok krónikája” című művében így jellemezte. „A hunok Attilát egybehangzó kívánsággal és egyöntetű akarattal királlyá emelték maguk fölé. Meg is illette őt ez a méltóság, mivel ő volt a hunok között éles eszével, a katonai tudományokban való jártasságával, serénységével és nagyravágyásával a legkülönb. Mindenképp jobban értette a módját, hogy az ellenséget félre vezesse, és tört vetve pusztítsa el őket. Ravasz és furfangos volt a cselvetésben, testében serény, lelkében bátor és merész, szándékában nagyra törő, a csatában fortélyos, külső megjelenésében kiváló. Széles vállú, sötét, vagyis barna színű, mogorva tekintetű, hosszú szakállú, és állítólag módfelett érzéki természetű.”

Tulln ősi városa a római korban Comagena néven szerepelt. Fontos láncszeme volt a Duna parton húzódó hadi út védelmét ellátó településeknek. A kövesút Ennsburg felől vezetett Carnuntumba, majd onnét tovább Brigetiön át

MAGYAR MÚLT EMLÉKEI

Aqvincumba. A rómaiak jelentősen kiépítették és megerősítették a várost. Ma is sok római emlék található itt. Az egyik patkó alakú római korú védőbástya ma is eredeti állapotában látható közel a Dunához. Itt található a Római múzeum is. A tárlókban gazdag régészeti anyag tanulmányozható. Előtte a Duna gáton, közel az Attila szobor kompozícióhoz áll Marcus Aurelius monumentális lovas szobra. A szobor pontos mása a Rómában álló eredeti alkotásnak. Marcus Aurelius több évig állomásozott a markomman háborúk idején a városban. Tulln nem messze van Carnuntumtól, amely egykoron Pannónia, illetve Pannónia Superior fővárosa volt. Carnuntum a legújabb kutatások szerint azonos az egykori Sicambriával, illetve Etzelburggal Attila fővárosával.¹ Itt volt egy igen fontos átkelő a Dunán, amiről tudósítanak az ősi krónikák is. „Midőn Attila hadai itt keltek át a Dunán, majd az ausztriai Tulna városa felé vonultak, ami három pihenőnyire van Bécestől.” A krónikás azt is hozzá teszi, hogy Tulna városát ekkor még a latinok lakták.

Marcus Aurelius lovas szobra

Tulln város főterén áll egy hatalmas gótikus katedrális is. A hosszahajós bazilika a római katolikus Anyaszentegyház hatalmát hirdeti. Mellette viszont egy korai kerektemplom a Stepanus rotunda gyöngyszemként csillog a katedrális árnyékában. A neve alapján is feltételezhetjük, hogy építése Szent István királyunk rendeletére történt. A rotunda kétszintes. Altemplomába egyszerű bélietes kapu vezetett egykoron. A főtemplomba lépcsősoron lehet feljutni a szépen kidolgozott bélietes kapuzaton keresztül. Kidolgozása és motí-

vum világa azonosságot mutat a jáki templom főbejáratának kapuzatával. Szentélye természetesen keletre tájolt. A Bécsi-medencében meglehetősen sok kerek templom utal a magyar időkre. Az egykori Carnuntum, a mai Bad Deutsch Altenburg városában két kerek templom is található. A közeli Hainburgban szintén áll egy rotunda.

Képek a Szent István rotundáról

Az Attila szoborcsoport méltó emléket állít az egykori Hun Birodalom főkirályának Tullnban. A germán népek, a hunok egykori szövetségesei példamutatón magásra tették a mércét, hogy miként kell tisztelni az ősök emlékét. Hazánkban ma mindössze Sopronban, Tápiószentmártonban és Pilisszántón a Csillagösvényen áll Attila szobor. Talán ideje lenne, hogy mi a hunok utódai is megemlékezzünk ősi nagy királyunkról és a magyar kegyelet is megalkossa a maga emlékművét. Tudatosítva a világgal, hogy itt egykoron igen is egy nagy birodalom Hunnia virágzott, és mi magyarok ily módon a Kárpát-medence jogos örökösei vagyunk.

¹ Ősi Gyökér: 2009. október - december

Részletek a szoborcsoportról

Somos Zsuzsanna Dr.

HUN ÉS MAGYAR LÓDOBOGÁS FRANKFÖLDÖN

I.

A St. Geneviève-hegyen a Pantheon hatalmas, neoklasszicista kupolája mögött szerényen húzódik meg a *St Etienne du Mont templom* karcsú tornyával: mai alakját 1492-1626 között nyerte el (1. kép) (metró: Cardinale-Lemoine). A templom egyik kápolnájának falán lévő szöveg részletezi St-Geneviève/Genovéva élettörténetét (élt 420-501): az árva kislányt 15 éves korában szentelték apácának azon a helyen (Mont Leucotitius), ahol most a templom áll. 451 nyarán Attila hatalmas seregével ostromolta a várost éveken át, eredménytelenül. Ezalatt szörnyű éhínség és járvány pusztított. A szentéletű Genovéva buzgón imádkozott a város megmeneküléséért, amit akkor Luticiának neveztek. Attila nem vette be a várost, ezt Genovéva imáinak tudták be, hanem továbbindult a Római Birodalom ellen. Az ősi város megmentéséért választották a mai Párizs védőszentjéül a szentté avatott Genovévát. A Szent koporsója eredetileg a Meroving (szikamber) uralkodó által emeltetett apátsági templom nagy oltára alatt nyugodott. A szikamberek a Fekete-tenger környékén, Kr. e. 380 körül élt Cambra nevű királytól kapták a nevüket. A francia krónikák arról tudósítanak, hogy a szikamberek a magyarok rokonai. Mielőtt a mai Franciaország területére érkeztek volna, a Kárpát-medencében tartózkodtak, ahol fővárost is építettek Szikambria néven. A magyar krónikák pedig arról szólnak, hogy Attila újjáépíttette Szikambiát. Az is fennmaradt, hogy 496,-ban az egyik Meroving-királyt "szikamber"-nek nevezi a püspök. A Kárpát-medencéből a mai Franciaország területére költözött nép királya a Kr. e. 1. században Francio nevű királyról kapta későbbi nevét. Mindez nem mond ellent a francia nép trójai eredetének sem: Trója eleste (Kr. e XI. sz.) után a népesség nagy része elmenekült a Fekete-tenger, majd a Kárpát-medence irányába.

A Francia Forradalom alatt, annak kifejezetten egyházellenes magatartása következtében a forradalmárok kihányták, és a Szajnába dobták a

Szent sírját. A hívek mentették meg az eredeti kőlapot, és a Szent néhány csontját, amit ma a mívés ereklyetartóban őriznek az 1803-ban épült kápolnában.

1. kép

XV. Lajos, a Napkirály dédunokája (1710-1774) hatalma megroppant a 7 éves háborúban és elvesztette K-indiai- és amerikai gyarmatait. A király 5 éves korban került trónra, nagybátyja, Fülöp orleansi herceg volt a régens, csak később vette át a hatalmat. Léha életet élt, legismertebb szeretői, a később politikai hatalmat is nyert, polgári származású Mme Pompadour és a kurtizán, du Barré gróf által – házasság révén – szalonképesé tette Mme du Barré. Mindamellert nagy ínyenc is volt, így nem kerülte el a régi királyok fogbetegsége sem: ez olyan súlyos fokú volt, hogy attól félték, a király halálát eredményezi. Ekkor határozta el a király, és ezt törvényben is rögzítette (1791. Constitutions), ha meggyógyul, méltó templomot emel Párizs védőszentjének. Gyógyulása úgy sikerült, hogy foggyökértályogja az orrába perforált, ami étkezéskor azt eredményezte, hogy az étel nemcsak a gyomrába, hanem az orra felől kifelé is igyekezett dermesztő látványt mutatva. Mindenesetre a király teljesítette ígéretét, és meg-

kezdődött a Pantheon építése Soufflot tervei alapján.

2. kép

A *Panthéon* (Pl. du Panthéon, metro: Luxembourg, Cardinal-Lemoine) (2. kép) felépülése idejére kitört a Francia Forradalom, amely elsöpörte nemcsak Párizs védőszentjének emlékét, hanem az egész királyságot: ekkor az uralkodó XV. Lajos unokája, XVI. Lajos volt. Az új forradalmi kormány úgy döntött, hogy a Pantheon épületét nemzeti mauzóleummá nyilvánítja azok számára, akik nagyra tették a hazát, egyben ezen személyek számára szolgáljon végső nyughelyként. Ma az alagsori kriptákban 61 híres személy nyugszik, de köztük csak egyetlenegy nő: a két Nodel-díjjal rendelkező Marie Curie, akit Mitterand elnök külön közbenjárására 1995-ben helyeztek el itt.

A forradalom bukása után a Pantheon ismét templom lett: ekkor kerültek a kupola alatti nagy csarnok falára az óriási méretű freskók: St-Genovéa-, St-Denis-, Clovis, a szikamber- király egy-egy fontos eseménye, és a város ellen harcot folytató Attila hun nagykirály (3. kép), aki délcegen ül fehér lován, amely az ellenséget tapossa.

Attila hun nagykirály élete és első nagy hadjárata a Római Birodalom ellen

A hunok ázsiai uralmának az elsivatagosodás vetett véget a Kr. u. 3.-4. században. Ekkor tűntek fel Európában a hunok. Róma szövetkezett velük a barbárok (alánok, vizigótok, vandálok) ellen, a

védelemért adót fizettek. A hunok több századon át vándoroltak a Dunától Kínáig ide-oda, olykor államokat is alkottak. Volt egy arisztokrata kasztjuk, amely megőrizte vérének tisztaságát. A gyerekek már nagyon kis korban megtanultak lovagolni (kezdetben birkákon, majd lovakon) és harcolni: nyargalászva hurokszerű bőrkötéllel (pányvával) vadásztak. A hun harcos szerette lovát, és bármiféle betegségből képes volt kigyógyítani. Egy hun fiú 13-14 éves korára képzett harcos volt.

A rómaiak (K,- és Ny.-Római Birodalom egyaránt) egy sajátos túszerrendszert működtettek: egymással kölcsönösen magas rangú túszokat cseréltek. A hun nagykirály Roua (a mai Tiszroff-ban szerepel a neve) unokaöccse, Attila/Etele (kb. 395-452-ig élt) így került 10-12 éves korában Rómába. Ezzel a rómaiak megvásárolták Roua király közömbösségét, azaz be nem avatkozását, aminek ára évi 175 kg arany volt. Ha eljött a túszerkorszak vége, hazamehettek a túszok ajándékokkal (műtárgyak, tekercek, barátok, szolgák stb. is lehetek ezek). Így Attila érett fiatalemberként, római műveltséggel térhetett haza. A római birodalom befolyásos patríciusa, Aetius is évekig túszer volt a hun birodalomban, ismerte Attilát, a sztyeppéket és a hun birodalmat.

3. kép

A bizánci császár II. Theodosius taktikázott: a Duna-menti törzseket fellázította a hunok ellen. Roua király ezt szerződés-szegésnek vette és elégtételt követelt. Aetius azt tanácsolta a császárnak, hogy vegye meg a békét a hunoktól. Mire azonban a békekövetség a nagy síkságon megtalálta Roua király táborát, már meghalt. A követek az új királlyal, a kb. 35 éves Attilával tárgyaltak. A hunok a magas sarcok miatt jól éltek, de elégedetlenek voltak, hogy nem harcolhatnak. Attila harcot ígért a hunoknak, akik már nem akartak zsoldosként hitvány pénzért szolgálni. Attila ennek érdekében több, mint 100 napig járta a sztyepéket és kies legelőket, lelkesítette a hunokat. A hunok királya szerényen öltözött, étkezéskor fatányért és fakupát használt, közepes termetű volt, de úgy ült a lován, hogy valós méreténél jóval magasabbnak tűnt. Fekete prémes kucsmát viselt, hozzá mellényt/bekecsot és nadrágban járt (ez a szkíta öltözet). A követek még el sem mondhatták jövételük célját, Attila már kész volt a válasszal:

- 1./ Bizánc vonjon meg minden támogatást a Duna-menti barbároktól,
- 2./ Theodosius császár esküdjön meg, hogy soha senkit nem támogat a hunok ellenében,
- 3./ elvárja, hogy a jövendő békéért a császár 700 font aranyat fizessen. Röviddel ezután testvére, Buda (aki valószínűleg nem édestestvére volt) vadászbalesetben meghalt, és egy pásztor megtalálta *Isten kardját*, ami legitimizálta Attila hatalmát. U.i. Isten kardja a viselőjének sérthetlenséget és természetfeletti erőt adott.

435-436. táján Attila készen volt a nagy háború tervével, már csak ürügy kellett a háborúra. Ez 441. tavaszán meg is történt: egy határmenti bizánci püspököt azzal vádolt Attila, hogy a közeli hun királtságokat kirabolta Marsgius-ban. Attila csapatai feldúlták a határvidéket, de a háború még nem indult meg, nem támadta meg Bizáncot. A püspök elment Attilához, aki őt sértetlenül visszaengedte könyörületességet tanúsítandó (ezt a későbbiek során is többször gyakorolja Attila a nagy háborúban). Ezután 5 évig nem mozdult, de évente minimum háromszor ment Közép-Európából Mongóliáig a 100 nyelvet beszélő törzsek meggyőzésére, hogy tartsanak vele a háborúban. Mindeközben természetes, hogy Attila évről évre begyűjtötte a Római Birodalom sarcait, mivel a háborúhoz sok pénzre volt szüksége. Most ismét

Theodosiust szándékozott megpumpolni: ráíjesztett a császárra, hogy a Balkánon keresztül támad: hadai itt már 70 várost leromboltak (legismertebb történet a szirmiumi edények ügye), már a thermopylei szorosnál volt, amikor a bizánci császári követek megjelentek: Attila 3000 kg aranyat követelt, sőt a jövőt illetően évente plusz sarcot is.

Ezidőtájt (436-ban) III. Valentianus nővére, *Honorio hercegnő* levelet írt és gyűrűt küldött Attilának, felajánlva kezét, vagyis feleségül ajánlkozott Attilának. Attila ekkor nem üzent semmit Honoriónak, de később felhasználta ezt az ügyet: 451-ben elővette Honorio levelét és meghívta III. Valentianus császárt az esküvőre és egyben kikérte Honorio hozományát, a birodalom felét, Galliát. Mivel ily módon nem tudta megszerezni Galliát, más módszerhez folyamodott: a Galliában letelepített gótokat hun szökevényeknek nevezte, és levelet írt Ravennába Valentianus bizánci császárnak azt állítva, hogy alattvalói Galliába menekültek, vissza kívánja venni őket birodalmába. Ugyanezen levelet elküldte Theodoriknak, a vizigótok királyának is (magas diplomáciai trükk!). Minthogy békés úton nem tudta megszerezni Attila Galliát, háborút tervezett: szövetségelt a vandál (Giserik)-, a gepida (Ardarik)- és az osztrogót (Theodonur) királyokkal, így a 451. évben készen állt a hadjáratra: Ázsiából özönlöttek a szövetségesek, mintegy 500 000 harcos.

Attila a Rajnánál támadt, serege villámgyorsan haladt előre akadálytalanul: zseniális hadvezetési technikája miatt az óriási seregből óránként ezrek keltek át a folyón. A hadműveletet maga Attila irányította. A hadirendet is bámulatosan építette fel: egy csapat hun, egy szövetséges, és így tovább. Kevés élelmet vittek magukkal, a helyszínen szereztek ennivalót. A lovascapatok mögött ezer és ezer szekér haladt, amelyek fegyvereket, fegyvergyártó- és javító műhelyeket, komplett kovácsműhelyeket vittek sebgyógyítókkal, papokkal/táltosokkal. A szekerek visszafelé a zsákmányt és a sebesülteket cipelték. A sereg előtt felderítők jártak kettős céllal: az ellenség és a terep kikémlése volt feladatuk. A katonák végtelenül fegyelmezettek voltak: megesett, hogy az ellenség éjjel elvonult mellettük, de ők nem is pisszentek, a lovak sem nyérítettek. Ha indulni kellett, ismert mozdulattal vállon ütötték egymást. A tartaléklovak kis ménesekben vágattak az ala-

kulatok mögött. Attila konspiráltan vonult, csak a legszűkebb környezete tudta, hogy valójában hol tartózkodik, melyik csapatban vonul, nem tűnt ki öltözékével. A híreket futárok adták át szóban, nem kerülhetett semmi az ellenség kezére. Attila serege gyorsan haladt, csak a várak jelentettek akadályt. A városokban a lakosság nyelvén szólt hozzájuk, azt állította, hogy ő Róma barátja, aki a ravennai császár, III. Valentianus egyetértésével jött Galliába megbüntetni a szökevény vizigótokat, miközben felemlegette Honoriával kötendő házasságát (ekkor használta fel Honoria levelét). Elfoglalta Baselt, Colkmart, Besansont, Tongrest, Arrast. Metznel hetekig vesztegelt, aztán színlelt elvonulást mutatott: a lakosok kijöttek a városfalat javítani, tágra tárták a kaput, amikor Attila visszatért, meglepte őket könnyen elfoglalva a várost. Ugyanakkor voltak városok, akiknek megkegyelmezett Argentariumnak (a későbbi Strassburgnak) és Luteciának (a későbbi Párizsnak)...

II.

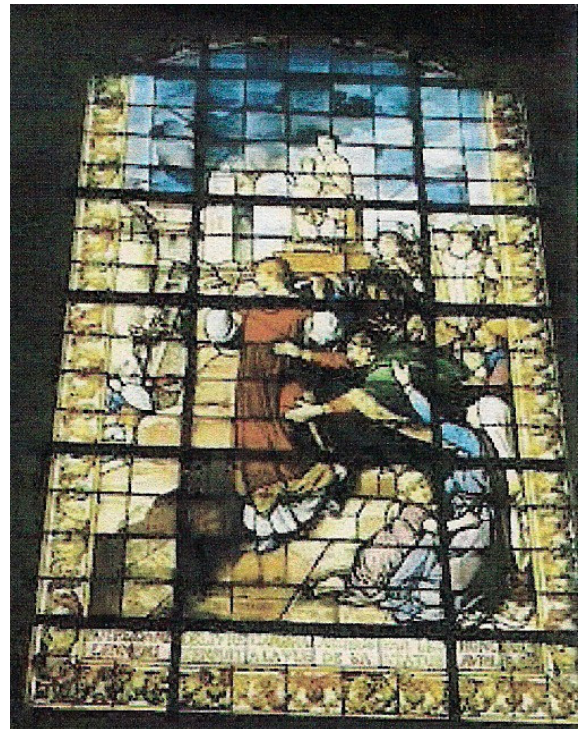
Árpád-házi Szent Erzsébet emlékeket kutattam és gyűjtöttem Franciaországban. Tudtam, hogy halála után szívét – ereklyeként – a cambrai-i püspök magához vette és visszavitte az Erzsébet által kincsekkel támogatott cambrai-i *Főszékesegyházba* (Normandia) (4. kép).

4. kép

A francia Forradalom alatti kaotikus helyzet miatt, az ereklye eltűnt, a templomban már nem

tudtak a Szent Szívről, bár egy mellékoltárnak ez a neve. Megkerestük az apát urat, hogy nyilatkozzon arról, hogy hol található az Szent Szív ereklye. Az apát úr megengedte, hogy a szószékről készítsék fényképfelvételt a Szent Erzsébetet ábrázoló vitrázsról, amikor is megláttam egy másik vitrázst (5. kép), amelyen a *cambrai-i lakosok a Miasszonyunk szobrát viszik a várfal mentén, hogy megfutamítsák a betörő magyarokat*. Az esemény 953.-ban történt.

5. kép

A magyar kalandozások forrása az avar kincsek elrablása

Az avar nép Európa szívéig hatolt és ott 250 évig uralkodott államformát alkotva. Az avarok magas fokú és jellegzetes ázsiai műveltséggel rendelkeztek. Törzsszövetségű államban éltek, vezetőik a kagánok voltak. Tevékeny részt vettek a világkereskedelemben: ellenőrizték a selyem- és a borostyánutat is. Ordos pusztáiról a magyar Nagyalföldre áttelepült nép művelte a szkíta ötvösművészet díszítő motívumait, iparrá növelték a bársonykelme skófiuozását, magukkal hozták az ősi mítoszokat, amelyek megtermékenyítőleg hatottak az európai szellemtörténetre (pl. Arthur monda-kör, Niebelung legenda). Nagy Károly történet-

írója, Eginhard inkább mellőzte a császár gyermekkorának leírását, mert megalázónak tartotta volna leírni, hogy anyja, a Nagylábú Berta avar volt (az Arsacida-dinasztia tagja, ő adta gyermekének a Karulu/Karvaly nevet). Még a magyar krónikák is ebbe a hibába estek, Taksony fejedelem sógorát, Apar vezért is hunnak említik, holott avar volt.

Az ún. "nyugati történettudomány" a számukra ismeretlen nép nevét szójátékként a latin "avarus" "fösvény/kapzsi" szóval azonosította, nem volt szalonképes őket emlegetni. Az egyházi erkölcsstanban a "hét főbűnök" egyike, az "avaritia" tápot adott arra, hogy az avar népnév egyben megbélyegzés is legyen. E tekintetben kivétel volt a longobárdok/kelták történetírója, aki "avarus"-nak emlegeti a népnevet, amely hasonlított a szlávok által használt "obor" formára, amely óriást jelentett. Napjainkra közel 40 000 avar sírt tártak fel. E leletek kényszerítették rá a történészeket a tárgyilagos tárgyalásra: pl. a fésűs kerámiakészítést egyértelműen az avaroknak, és nem a szlávoknak tulajdonítják ma már.

Az avarok 570 és 630 között örökség, rablás, hadisarc és békeadó formájában legalább 200 tonna aranyat halmoztak fel a Kárpát-medencében, melynek nagy része műtárgy volt. Kincseik egy részét még a hunok készítették, más részét a gepidák, egy kisebb részét a bizánciak, jelentősebb részét pedig saját maguk, kaukázusi műhelyekben. Ezen hatalmas kincs legnagyobb részének sorsa egyelőre ismeretlen. Az Avar Birodalom saját korában jelentős politikai erőt képviselt. Leghatalmasabb kagánjaik államalkotók voltak, életükről sok adat maradt fenn a bizánci krónikákból és a perzsa tudósításokból. Maurikosz "Strategion"-jában leírta, hogy az avarok pásztor-társadalomban éltek, gazdagságuk a nagyállattartástól függött, a sírleletek is erről vallanak: állataikat Belső-Ázsiából hozták (pl. bivaly, teve), de fellelhetők a "tanyás gazdálkodás" elemei is (pl. sarló, fejlett bortermelés). Nyári és téli szállást használtak.

Az "első honfoglalás" Kuber kagán nevéhez kötődik, aki a Don környéki avarokat hozta magával. Szoros kapcsolatban voltak a longobárdokkal és frankokkal, a Meroving-, de a Karoling dinasztiával is. Hogy Nagy Károly német-római császár jó szomszédjainak tűnjenek a Kárpát-medence

nyugati részén, megkeresztelkedtek és előszeretettel használtak ószövetségi neveket, Erdélybe való áttelepülésük után is megtartották ezen szokásukat.

Az avarság nyelvi emlékei fellelhetők a jánoshidai női sírban talált csontba rótt rováson, valamint a szentesi varázstábla töredékszavaiban (ezek alapján a finnugor kapcsolat kizárható). Az avarság ősi törzsjelvénye az óriás griff volt.

A nyugati határszélen avar segédpüspökségek alakultak Nyitra és Kőszeg székhelyekkel. Sulek és Cák püspök avarok voltak, 964-ben maga a pápa szentelte fel őket. Szent István udvarában szereplő Chunt határőr család és a Bécszet alapító Becillo/Vezilo, valamint az Engelsculc család, Kurszán/Culsan (aki Árpád társfejedelme volt) nemzetségek már jóval Árpád előtt keresztények voltak.

Az Avar Birodalom bomlasztására három módszert alkalmaztak: hittérítést, viszálykeltést és "békeadó"-t. Az utóbbival Bizánc jelentős arany solidust (80 000.-/év), ennek hiányában egyházi tárgyakat, ill. bársony/selyem-kelméket adott (ugyanekkor Bizánc a Perzsa Birodalomnak 50, az alánoknak és a kaukázusi szabíroknak 200 solidust fizetett). Az avar követség 57 éven át mindig pontosan megjelent az aranysolidusokért, vagy az érméket helyettesítő kincsekért. Emellett hadjáratokat is vezetett az Avar Birodalom: pl. Baján kagán a Balkánon hadisarcot szedett a 8 éves hadjárata során.

Lassacsckán Európa-szerte elterjedt a hiedelem az avarok kincseiről. E korban a diplomáciai tárgyalások során nagy szerepet játszottak az ajándékok: csak ritkaságokat, remekműveket ajándékoztak, a bíbor-kelme ajándékozása tilos volt, mert a hit szerint ezt Mihály arkangyal a menyeből hozta.

Az avar kincsek megszerzésére már Nagy Károly apja, *Pippin* is indított hadjáratot: ekkor került Karoling tulajdonba a kagánok jogara és törzsi jelvényei, bár foglyokat is ejtett.

A kagánok kincseiket földvéraikban tartották. Amikor nyári és téli szállásukat váltották, a felszerelések közt voltak a kincsek is: felmálházták vele a szekereket. Egy ilyen eset szolgáltatott – *árulás révén* – alkalmat arra, hogy a Német-római Birodalom *15 társzékér* (minden szekeret 4-4 ökör húzott) aranyat megszerezzen: Jugar kagánt fel-

koncolták veje, a "tudun" (a kagán utáni főmél-tóság) segítségével: a tudun az apósát, a kánt borral megmérgezte. Vojnimír elszlávósodott avar árulta el *Erik*-nek, a császári hadvezérnek a föld-vár gyengéit, aminek következtében létrejöhett a rablás. A rablás után Kajd kagán Aachenbe utazott tudunjával, Zodány/Zotan-nal, hogy a Nyugati Avar Birodalmat alávéssék a frankoknak: mindketten megkeresztelkedtek, a keresztapa maga a császár volt. Ezzel akarták elejét venni az Avar Birodalom pusztulásának. Ez azonban nem sikerült.

A foglyok között volt *Aio*, a későbbi veronai(longobárd) gróf, aki 776-ban frankellenes lázadást robbantott ki, és menekülése során az avar kagán fogadta be, ahol megnősült, gyerekei is születtek, valamint *Kadala* bajor gróf és *Izzo* avar származású tábori pap. Aio minden bizonnyal elárulta az avarokat, mert Nagy Károly minden vagyonát visszaadta neki.

Nagy Károly korában a birodalom 21 metropolita területre oszlott közigazgatásilag. Minden terület, és a családtagok is jelentős mennyiségben részesültek a rablott kincsekből. Ezek útja nyomon követhető Nagy Károly udvarának avar származású és érzelmű tagjai segítségével, akik a császár udvarában éltek, így:

Walak/Balak: Nagy Károly unokaöccse, apja avar anyától született,

Tassilo bajor herceg is avar származású volt, jó kapcsolatot ápolt a vezető avarokkal, közvetítőként járt el,

Hunrok: Nagy Károly udvarában "missus", a 811-ben írt végrendelet aláírója, *Berengár* longobárd király nagyapja (Berengár volt az, aki 921.-ben Dursac és Bugat magyar királyokat segítette a kincsek megtalálásában, kalandozásuk során kísérelőket adott melléjük).

Az ún. *kalandozások* nyugatról keletre való megindulása okot adott a rablott kincsek visszaszerzésére.

A "második honfoglalás" az avarság és a magyarság találkozási pontja volt 881 és 896 között. Az Árpád-féle honfoglalókkal felerősödött nyugati avarság a hatalmas avar zsákmány visszaszerzését tűzte ki maga elé. Az írásos emlékek szerint az alábbi helyekre jutottak el: Aachen, Alzey, Amiens, Aquileia, Arles, Astl, Augsburg, Auxerre, Avignon, Bázél, Benediktbeuren, Benevento,

Besancon, Bourges, Bréma, Brescia, Cambrai, Capua, Corbel, Ebersperg, Freising, Fulda, Sankt Galln, Konstanz, Lorch, Ljubjana, Lyon, Mainz, Metz, Milano, Modena, Montecassino, Monza, Mosel, Nonantola, Orleans, Parma, Passau, Pavia, Ravenna, Reichenau, Rheims, Riquiers, Salzburg, Sens-Meginher, Tours, Vercelli, Verona, Worms.

IRODALOM

- 1./ *Farkasinszky T.*: A magyarok aranya a Nagyszentmiklósi Kincs. Miskolc, 2005.
- 2./ *Fehér M. J.*: Az avar kincsek nyomában. Avar-magyar"kalandozások" elrabolt ősi kincseinkért. Ménrót, 1972.
- 3./ *Friedrich K.*: Attila ifjúsága. Budapest, 2004.
- 4./ *Grandpierre K. E.*: Attila és a hunok. Napkút, 2006.
- 5./ *Nording, St.*: Attila hun király magánélete. Anno, MMII.
- 6./ *Sima Quian*: A hunok legkorábbi története. A Shi Ji 110. kötete. Kiskunlacháza, Press Print, 1997.
- 7./ *Télfy J.*: Magyarok története. Görög források a scythák történetéhez. Pest, 1863.
- 8./ *Thierry A.*: Attila-mondák. Pest, 1864.
- 9./ *Thierry A.*: Attila. Történeti kor- és jellemrajz. Pest, 1855.
- 10./ *Zajti F.*: A hun-magyar őstörténelem. Barnaföldi G., 2002.

Szent Genovétát ábrázoló freskó a Pantheonban (Internet)

Székely Gyöngyi

REPCÉVEL FESZTETT TÁJAK

Hideg és tiszta volt a reggel, amikor elindultam. Jól esett a friss levegő, merengtem az ég tisztaságán miközben vártam a járművekre, igyekeztem időre odaérni a találkozóhelyre. A társaság hamar összegyűlt és a találkozás örömeiben szinte észre se vettem, hogy már autópályán száguldunk, elhagyva a város még álmos, de sietségbe merülő ébredését.

Valami megszólított, így barátnőmtől elfordulva, beszélgetésünket megszakítva, rácsodálkoztam az út melletti tájra, melyen még nem látszott a környezetet torzító robogó világ pora, szennyeződése. A táj üde, friss zsihongásból, a tavaszi kibontakozás erejéből harmatos ruhát öltött magára. A tavaszi föld ruhája barna árnyalatait csíkokba összerántva ékesíti a dombok hajlatait, de egyre ritkább a még sima, növény nélküli övezet. A zöld ilyenkor friss és ropogva harsog, és vonzza a tekintetet, mert szüksége van a tündöklés elfogadására, ebből erőt merítve pompásan játszik az árnyalatok varázsával. A táj legélénkebb, leg-hivalkodóbb színe a sárga. Az erős, nyers, néha rideg sárga, mely a távolból felkelti érdeklődésemet, de közelebb kerülve hozzá megbomlik, az egybe mosódott csík egysége megtörik és a repce apró, fürtösen sorakozó virágai bólogatva, az éppen arra járó szellőtől meghajolva üdvözölnek. Nem tudom eldönteni, hogy a messzeség sárgája, melegsége, napfényt idéző pompája vagy pedig a közelség sárga valósága, katonás rendje érdekesebb? A távoliban érzem a szenvedést, a nap melegét, az élet ízét, a közeli már merev, már kínosan vigyázban áll, egymás után sorakozik, és ezért rideggé válik számomra.

A sárga csíkok játéka végig kísérte utunkat, mely ezúton Alsó-Ausztria egy szűkebb régiójára vitt. Szervezőink jóvoltából a csodák, az olykor egészen apró jelek, az épületeken megbúvó vonalak, faragások, kincsek most is gondolatokat röptettek szárnyra bennünk. Volt mit felfedezni, megbeszélni, együttes erővel megfejteni, hiszen összekovácsolódott egy szép számú közösség a Kárpát-medence különböző szegleteiből.

A falvak rendezettek, a porták, utcák ápoltak, emberekkel nem igazán lehet találkozni, de az

élet jelei ott virítanak a szép, büszke tulipánok szálaiban, a virágzó fák hunyorgásában, a tulipánfa bájosan nyújtózó illatában, a bomladozó, gyűrődött, lombbá serdülő levelekben.

Utunk első állomása, Pannónia felső határát képező Bad-Deutsch-Altenburg (Németóvár) fűrdőváros temetőjébe vezetett. A temető szemközti oldalán egy 15-16 m magas kurgán található, mely nincs feltárva. A sírt megfűrták, de nem találtak temetkezésre utaló jeleket, tartják a helyi-ek. Tóth Sándor kollégánk felvezetett a kurgán tetejére, a csodálatos kilátás mellett és az itt élő bokrok oltalmában, meghallgattuk a gondosan kidolgozott elméletét, mely szerint a kurgánban Árpád fejedelmünk van eltemetve. Ezt az elméletet megtaláltam Hainburg város honlapján is, mely szerint Hainburg és Németóvár között emelkedik az a tumulus,¹ amelyet némelyek Attila, mások pedig (így, Enea Lanfranconi is) Árpád fejedelem sírdombjának tartanak.²

A temetőben két templom található egy körtemplom, és egy restaurált, kibővített Árpád-kori templom. Az Árpád-kori templom hajója szépen megmaradt, keleti oldalához egy gótikus szentélyt építettek, nyugati oldalához, pedig egy haranglábát. A gótikus szentélyben található főoltáron Boldogságos Szűz Máriának mondhatunk köszönetet, hogy megismerhetjük otthonának ezen szegletét. A szentély előtt, a hajó baloldali részén kis koszorút helyeztünk el a „Szent István felajánlja a koronát a Szűzanyának” oltárkép előtt.

A körtemplom régebbi lehet, a szomszédságában található Boldogságos Szűz Mária, Árpád-kori templomnál, kápolnaként használták. Csodálatos faragott motívumok ékesítik kapuját, bent a jobb oldali falon még láthatók a megkopott freskók.

¹ A halomsír, kurgán vagy tumulus olyan, az elmúlt néhány ezer év során készült sír, vagy sírcsoport, amely fölé földből és kővekből halmot emeltek. Ilyen sírokat világszerte találtak, koruk változó, sok közülük látogatható. Magasságuk változó, a néhány méterestől a 69 méteresig terjed.

² Wikipédia.org/Hainburg an der Donau

Körkápolna

Számomra igazából az ablak két oldalán található futó angyalok öltözéke volt érdekes, hiszen piros szoknyájuk alól kilátszik a fehér nadrág, mely takarja lábaikat. Nagyon sietnek a kapott hír továbbításával. Nem tudtam megfejteni az ablak két oldalán található, egymással szembe forduló fekete koronák jelentését. A kérdésekbe burkolt gondolatok megmaradtak, megfejtésük még várat magára. A templomban átéltem a hangok, a zümmögés, az ének rezgésének lélekmelegítő érintését. Ez a tiszta, gyógyító hang a csoda, amit minden körtemplom magában hordoz.

Körkápolna déli falán található freskórészlet

Utunk következő állomása a település múzeumának, Carnuntum Archeológiai Múzeum meglátogatása volt. A Múzeumot 1904-ben alapították, és a környéken feltárt régészeti leleteket őrzi. Sajnos nem volt sok időnk alaposan belemélyedni a kiállított tárgyak, rekonstruált szentélyek rejtélye-

inek oldásában. Sok élmény várt még ránk és az idő felöltötte futócipőjét.

A Carnuntum Archeológiai Parkon keresztül haladva elértük a Dunának azon pontját, ahol a Sós-patak belefolyik. A Sós-patak vize timsót tartalmaz, vagy tartalmazott. Ezen a részen még jól látható a régi római kövesút, a Borostyánkő út.

Kirándulásunk következő települése Petronell-Carnuntum. Az ókorban részben ezen a területen feküdt Carnuntum, a Római Birodalom, Felső-Pannónia tartományának fővárosa. Petronell első írásos emléke 1142-ből ismeretes, ez egy oklevél, melyben a településnek vásártartási jogot adományoztak. A település határában megtalálhatók az ókori polgárváros romjai, az amfiteátrum, a Diana-templom (körtemplom) romjai, a Nagy fürdő romjai és a Pogány-kapu. „Egy régi vízvezetőn, vagyis inkább szép épületen, melyet Janus templomának gondoltam, feliratokat láttam, később azonban azt mondták nekem, hogy ez Tiberius által emelt diadalív” – írja Edward Brown 1674-ben úti beszámolójában. A Pogány-kapunak nevezett építmény kora, funkciója azóta is kérdéses a régészek számára. Sírépítmény, díszkapu?³

Megnéztük a Pogány-kaput, ezt egy repce liget közepén találtuk és így, immár a repce illatába is beavatódtunk. Az édeskésen erős illat próbálta elvonni figyelmünket a kapu fontos üzenetereiről, de nem sikerült elbódítani, álomba kergetni, így felfedeztük a Pogány-kapu boltíve alatt az avar művészet jeleit.

A település másik szegletében egy körtemplomot, pontosabban a Keresztelő Szent János Körkápolnát néztük meg, sajnos csak kívülről. Házak között egy füves rét közepén áll a körkápolna a maga szürke szomorúságába burkolózva. A XII. század első feléből származik, többször átalakították. A tölcseríves tetőszerkezetét az 1950-es években restaurálták.

Gondos Béla elmondása szerint, nem lehet megtalálni a körkápolna gazdáját, a Polgármesteri hivataltól kapott egy telefonszámot, de ezen a számon, senki nem jelentkezik.

³ Thaler Tamás – Koltai András: Lajtán innen-Lajtán túl (Anno Kiadó)

A körkápolna Abensberg-Traun család tulajdona és temetkezési helye.

Ez a hely, jelentéktelensége ellenére nagyon fontos üzenetet hordoz, hiszen egy keresztelő kápolna és bejárata fölött egy nagyon ősi kép jelzi a templom rendeltetését. Ezt a szentséget erősíti a mellette álló ház kéményén fészkelő gólya pár is. Nem értem, hogy egy ősi beavatási, szentelési helyet, hogy lehet temetkezési hellyé alakítani?

Keresztelő Szent János Körkápolna

Gólya

A kápolna bejáratának íves timpanonján egy ősi ábra látható, mely elárulja számunkra az eredeti Beavató rendeltetést, a kapun átlépve, a teremtet lélek a profán térből a körkápolna szent terébe jut. Belépés előtt figyelmeztet az ábra a benti világra, a beavatás csodájára.

A kapu épített homlokzati kialakítása szemből nézve két alapvető részből tevődik össze. Az egyik a két oldalt (2+1) oszlopokkal határolt földi világot szimbolizáló négyzetes bejárati rész, a másik a felső égi világot megidéző félkörös timpanon. Itt csak érdekességként azt érdemes megemlíteni,

hogy ennek térbeli lehatárolása ugyan olyan, mint a Magyar Szent Korona szembe nézve Fél kör (a korona-timpanon), Bejárat (a csüngők-oszlopok), Beavatandó (a király – keresztelendő).

A Beavatandó, nem fiú és nem lány, hanem GYERMEK, a gyermeki tisztaság kapuján át (a gyerek lábai kapuszerűen nyitottak), a kerek tóban, mely az égi vizek jelével bír, a föld és ég közt, szinte Le-Be-eG (ezt jelzi a tengelytől való elemelkedés). A GyermeK, a Köldökén lévő gyűrűn keresztül sugározza az igaz-gyöngy tisztaságával, az a-óm-át, vagy oltári szentséget, mint a teremtet közvetlen jellemző egylényegű IGI kapu (égi vagy az Igi-ző mint látó) aki az által VALA, hogy NIN-cs.⁴

A GyermeK mellett két oldalt János és az Angyal áll. Keresztelő Szent János ruhájának széle, mint fonott búzakoszorú (kalács) utal a tetet öltött életszentségével egyesített újszövetségre, mely a szabad akaratból vállalt gyermek elfogadásával, a jézusi világ-világosságával felold az eredendő Bűn (Bő-Ünő = a fény anyagba zárása) terhe alól. Az Angyal ruhájának szegélye a végtelen fonatot ábrázolja, az idők végezetének végtelenségbe merülését szimbolizálva. A kendő tartalmazza az égi sugallatot, az áramló erőt, sűrű bordázatával. A GyermeK feje felet a galamb a világ-világosságának energiáját Szent Őr-Zsé-Bet-i minőségben adja át a korona-csakrán keresztül.

Beavatási jelenet

Nyomasztó gondolatok, kérdések sokasága mellett indultunk tovább. Nehezen ültem be az autóba, annyira tiszta, könnyed, üde volt a táj,

⁴ Rostás László gondolatai

szerettem volna ledőlni a pázsitra és hagyni, hogy átjárjon a hely illatos, szellőbe öltözött szentsége.

Következő település, ahova eljutottunk Hainburg an der Donau kisváros, Ausztria legkeletibb városa, a Duna jobb partján. A városkába várkapun keresztül léphetünk, szűk, meredek, kacsaringós utak nyílnak a főutcáról. Hainburg egy romantikus kis város, három domb közé ékelődve. Az egyik dombon, Braunsbergen – legkorábban a kelták telepedtek meg itt – a település romjai ma is láthatók.

Az ókorban hatalmas erődítmény állt a város helyén. A településnek sok gazdája volt az idők folyamán, 1042-ben III. Henrik császár Aba Sámueltól vette át a hatalmat. 1108-ban a Babenbergerek hódították el. 1278-ban a Habsburgok tulajdonába került, ezután vesztett jelentőségéből a városka. 1482-ben Hunyadi Mátyás visszazerezte a magyaroknak a települést, majd 1683-ban a törökök dúlták fel. A túlélők egyike volt Joseph Hayden, Michael Haydin nagyapja. A kis Haydin is itt kezdte iskoláit, aztán Bécsben folytatta.

Hainburg nevezetességei a Városhal, mely helyenként 12 m magas és 2,2 m széles, a Városkapuk, – Bécsi kapu, Magyar kapu, Halász kapu – a Vár rom, a Szent Fülöp és Jákob plébánia templom. A templom eredetileg Szent Jákob és Katalin kápolna volt, de később megnagyobbították és átépítették.

A Szent Rochus és Sebastian temetői kápolna, azaz körkápolna megtekintésekor ismét igen

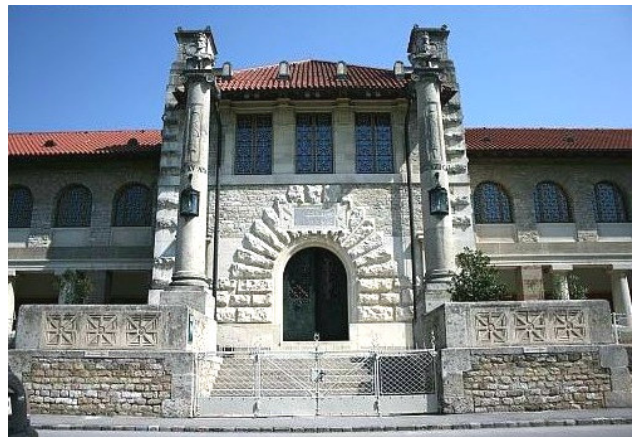
különös adatokkal találkoztam. A kápolnát pestis-kápolnának is nevezik. Egy román kori ossarium a XIII. sz. első feléből, kétemeletes kápolnának épült a helyi temetőben. Az alsó emeleten csontház volt, a felső emeleten pedig oltár és szertartási hely. Vezetőnk elmesélte, hogy amikor megtelt a temető, a kiásott régebbi sírok csontjait a körkápolna alsó szintjén raktározták el. Jelenleg üres a kápolna, látogatható az alsó szintje is, mely kísértetiesen őrzi régi rendeltetésének emlékét.

Nagyon rossz érzés fogott el, nem tudom összerakni a szentség házát a csontházzal. Gondolataimba merülve indultam el a társaság egy részével a vár meghódítására. Tűzött a nap, magasan ívelt a kaptató, köves, meredek útszakasz próbálta képességünket. Fenn a vár falára támaszkodva kitárult előttünk a világ. Gyönyörű, gazdag táj nyugtatta szemeinket. Beláttuk az egész vidéket, a kanyargó Dunát, a városka zeg-zugos utcáit, a szomszédos dombot, melyen a kelták éltek egykoron, elláttunk Pozsonyig és mindenhol zöldbe öltözött erdők, mezők, dombok. A zöldruha díszét, sárga zsinór képezte, szépen csíkokba szedve, szorosán egymás mellé fűzve, megvédve a gazdát a szablya éles pengéjétől, mely a régi helyi csaták alkalmával vörös köpenyt hasított a tájba.

Sárga zsinór a zöld tájban, sárga táblák a zöld mezőbe ékelődve, eljött a hazatérés ideje, mai utunk véget ért, az ének elhalkult, a lejtő levezet a magasból, a gondolataim még fenn lebegnek, zsidbadt fáradtság kerít hatalmába. Az utunk ismét hasznos volt.

Bad-Deutsch-Altenburg anfitéátrum (Internet)

Carnuntum Archeológiai Múzeum (Internet)